

כלב שנטל פיתות מרחבת החנות

שאלה

מובילי הלחם מניחים את סחורתם בכניסה למכולת כל בוקר. הם מניחים על הלחם קופסא כדי לכסות ולמנוע אכילת בע"ח. המקום פתוח, ולעתים, צפורים או חתולים מצליחים להשחית מעט מן הסחורה.

יום אחד כלב בבעלות אחד התושבים נטל עשר פיתות ואכלן או השחיתן, האם בעליו צריכים לשלם את הפיתות?

תשובה

א. שן ורגל פטורים ברשות הרבים וחייבים ברשות היחיד (רמב"ם הל' נזקי ממון פ"א ה"ח).

ובמשנה (ב"ק פ"ב מ"ב): "כיצד השן מועדת לאכול את הראוי לה הבהמה מועדת לאכול פירות וירקות אכלה כסות או כלים משלם חצי נזק במה דברים אמורים ברשות הניזק אבל ברשות הרבים פטור, אם נהנית משלם מה שנהנית כיצד משלם מה שנהנית אכלה מתוך הרחבה משלם מה שנהנית מצדי הרחבה משלם מה שהזיקה מפתח החנות משלם מה שנהנית מתוך החנות משלם מה שהזיקה".

מתבאר כי בהמה שאכלה דבר הראוי לה ברה"ר פטורה מנזק ומשלמת מה שנהנית, וברה"י משלמת מה שהזיקה.

ב. ונראה שהכניסה למכולת נחשבת לרה"י ואע"פ שהיא אינה סגורה בכ"ז רק צרכי המכולת מונחים שם, ואין אף אדם מניח שם את חפציו. ואע"פ שהכניסה

פתוחה ואינה שמורה היא רה"י. וא"כ לכאורה בעל הכלב צריך לשלם על הפיתות את מלוא ערכן ולא כמשקל 'דוגלי' (=מאכל כלבים) במשקל הפיתות.

כך כתב הרא"ש (ב"ק פ"ב ס"י): "דף כג ע"ב] הנהו עיזי דבי תרבו דהוּוּ מפסדו ליה לרב יוסף. א"ל לאב"י זיל אימא להו למרייהו דליצנניהו, א"ל למאי איזיל דאי אזלי אמרי לי לגדר מר גדרה לארעיה, כתבו התוספות אישתמוטי הוה משתמט אב"י שלא היה חפץ לילך דהא תנן אכלה מתוך החנות משלמת מה שהזיקה, ולא אמרינן שהיה לו לנעול חנותו. וכן פסק רב אלפס ז"ל דליתא לדאב"י. ומצאתי כתוב בשם ר"ח ז"ל דפסק הלכה כאב"י. ומודה אב"י דבעיר אס נכנסה לחצר הניזק ואכלה שחייבת שאין אדם יכול לנעול דלתי ביתו כל היום. והרועה יש לו לשמור הבהמה כשמוליכה דרך העיר שלא תיכנס לבית ותזיק אבל כשמתפשטים בשדה אינו יכול לשמור את כולם שלא יכנסו לשדות אחרים, הלכך צריך אדם לגדור שדהו. והא דפריך שן דחייב היכי משכחת לה פ"י שן דכתיב בקרא ובער בשדה אחר היכי משכחת לה".

למדנו מדברי הרא"ש שכדי לחייב על אכילה מתוך החנות אין צורך שהיא תהא נעולה, ורק בשדה הניזק צריך לשמור את עצמו אבל בתוך העיר על המזיק לשמור את בהמתו. ועי' בשו"ת חוות יאיר סי' קצח שדן ג"כ במזיק בתוך חנות, אולם שם המדובר בחנות הנכנסת לרה"ר כעין דוכן, ואילו במקרה שלפנינו זהו בית הפתוח לרה"ר, והלחם מונח בכניסה לבית. מה גם

הדיינין מן התורה אלא דשליחותייהו דקמאי עבדין: ומסקינן דלא עבדין שליחותייהו **אלא במידי דשכיחא ואית ביה חסרון כיס** כגון הודאות והלואות... אבל אדם שהזיק שור ושור שהזיק שור מצוי ודין אותו, ודוקא שהזיק בשן ורגל בין שהזיק לבהמה כגון שנתחככה בו או אכלה פירות שדרכה לאכול וכיוצא באלו **ובין שהזיקה אוכלין שחייבת עליהם נזק שלם דנין אותו**...

ופסק השולחן ערוך (ח"מ סי' א ס"ג): "בהמה שהזיקה את האדם, אין גובין נזק דיינים שאינן סמוכין בא"י, מפני שהוא דבר שאינו מצוי; אבל אדם שהזיק בהמת חברו, משלם נזק שלם בכל מקום. **וכן בהמה שהזיקה בשן ורגל, הואיל והיא מועדת (להן) מתחלתה הרי זה דבר מצוי ומגבין אותו דיינים שאינם סמוכין בארץ ישראל**..."

וא"כ שן ורגל כיון שמועדים, בי"ד מוציאם אף בימינו שזה נזק שכיח ויש בו חסרון כיס, ואע"פ שבימינו נזקי שן ורגל אינם כה שכיחים מחמת שרוב הציבור איננו מגדל בעלי חיים למחייתו, בכ"ז בית דין מותרים לדון בכך וגובים את תשלום הנזק מהמזיק.

מסקנה

בעל הכלב חייב בתשלום נזקי כלבו, וחייב על עשר הפיתות שנטל ואכל או הזיק את מלוא שוויין.

שבמקרה שלפנינו המדובר בכלב שקשור כל היום ואף אם יוצאים עמו לטיול ומשחררים אותו בעליו שומר עליו. ולכן יש כאן נזקי שן ברה"י שחייבים עליהם.

ג. אלא שעדיין צריך לדון הרי במקרה הנוכחי יש לעתים נזקים של בע"ח שאין להם בעלים המצליחים ליטול או להזיק לאוכל הנמצא בכניסה למכולת, וא"כ יש כאן מעין הפקר או חוסר אכפתיות, וה"ה לגבי הכלב שיש לו בעלים יחשב האוכל כהפקר?

נראה לענ"ד, שאע"פ שבעל המכולת אינו שומר על המזון שפורקים סוכנים בכניסה למכולת, כיון שהוא אינו יכול להגיע מוקדם ולהכניס את התוצרת, בכ"ז אין זה מעין הפקר מדעת, ולכן הוא מבקש מהנהגים הפורקים שיכסו את התוצרת כדי שבע"ח לא יזיקו או יאכלוהו, וכן אנשים שנוטלים ככר לחם למשפחתם טרם פתיחת החנות לקניה באים אח"כ ומשלמים ומכסים את תיבות הלחם. ולכן, אם כלב שיש לו בעלים ניגש ואכל או הזיק לאוכל – בעליו חייב לשלם נזק שלם.

ד. ועדיין צריך לדון האם בימינו בי"ד מחייבים בתשלום שן ורגל.

כתב הטור (ח"מ סי' א): "אבל האידנא דליכא סמיכה כל הדינים בטלים מן התורה כדכתיב לפניהם לפני אלהים הכתובים בפרשה דהיינו סמוכים ודרשינן לפניהם ולא לפני הדיוטות ואנו הדיוטות אנו, לפיכך אין